

Η ΣΥΝΤΡΟΦΙΑ ΤΩΝ ΡΑΨΙΑΝΙΩΤΩΝ ΕΜΠΟΡΩΝ ΣΤΑ ΤΕΛΗ ΤΟΥ 18ου - ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ 19ου ΑΙΩΝΑ

Η ομολογία,¹ την οποία θα παρουσιάσουμε εδώ, των Ραψανιωτών Νικολάου και Παναγιώτη Μιχαήλ, αδελφών του επισκόπου του Πλαταμώνος Διονυσίου Μιχαήλ (1763-1793),² αποτελεί την πρώτη γραπτή μαρτυρία για την ύπαρξη μιας συντροφίας ραψανιωτών εμπόρων, στα τέλη του 18ου αιώνα, ανάλογης εκείνης των Αμπελακίων. Είναι γνωστή, βέβαια, η οικονομική ανάπτυξη της Ραψάνης, από τα μέσα του 18ου αιώνα, καθώς και η ύπαρξη μιας συντροφίας, για τη σύσταση της οποίας ενήργησε ο Πλαταμώνος Διονύσιος, όπως βεβαιώνει ο Κοζανίτης Χαρίσιος Μεγδάνης:

«Ἐπειτα ἐχειροτονήθη [ο Διονύσιος] ἐπίσκοπος Πλαταμώνος, δι' ἔφεσιν τῆς πατρίδος του καὶ πατριώτης του (...) καὶ ἐνήργησε νά συσταθῶσι ἐμπορικαὶ ἐταιρεῖαι εἰς τὴν πατρίδαν του, καὶ εἰς τὰ Ἀμπελάκια, αἱ ὁποῖαι ἔφθασαν εἰς μεγίστην ἀκμὴν».³

Ο ίδιος ο ιεράρχης επικύρωσε, με την υπογραφή του, το καταστατικό της Συντροφίας των Αμπελακίων, του οποίου η ισχύς άρχιζε την 1η Ιανουαρίου 1780.⁴ Δεν γνωρίζουμε, ωστόσο, την έναρξη της ισχύος της αντίστοιχης Συντροφίας της Ραψάνης. Η παρουσιάζομενη εδώ ομολογία⁵ συνομολογήθηκε στα τέλη, προφανώς, του 18ου αιώνα, όπως θα δείξουμε στη συνέχεια, μεταξύ των προαναφερόμενων Ραψανιωτών Νικολάου και Παναγιώτη Μιχαήλ αφενός και του Γεωργίου Βλασιώτη αφετέρου, ο οποίος ενεργούσε ως επίτροπος (πληρεξούσιος) του πατριάρχη Αλεξανδρείας Ιεροθέου Α' (1825-1845).⁶ Τούτο ακριβώς βεβαιώνει, με το ανωτέρω έγγραφο ο Ιερόθεος, ως πατριάρχης Αλεξαν-

1. Ομολογία: τίτλος δανείου αντιπροσωπεύων χρηματικό ποσό που συνομολογήθηκε από έναν ιδιώτη, από μία εμπορική εταιρεία, από το κράτος.

2. Απόστολος Αθ. Γλαβίνας, «Ο επίσκοπος Διονύσιος Μιχαήλ», *Γρηγόριος ο Παλαμάς*, 64 (Θεσσαλονίκη 1981) 159-177 (και ανάτυπο). Στη μελέτη αυτή αποδεικνύεται, τελικά, ότι ο Διονύσιος καταγόταν από τη Ραψάνη και όχι από τη Ζέρμα των Ιωαννίνων.

3. *Άγγελια. Περί τοῦ κατ' ἔτος τελουμένου κοινού μνημοσύνου ὑπέρ τῶν συνδρομητῶν τῶν ἐν Κοζάνη σχολείων, Ἑλληνικοῦ τε καὶ Κοινοῦ (...) Λόγος ἐκφωνηθεὶς ἐπ' Ἐκκλησίας ὑπό τοῦ αἰδεσιμολογιωτάτου ἐν ἱερεῦσι Χαρισίου τοῦ Μεγδάνου ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ κοινού μνημοσύνου, 16 Φεβρουαρίου 1819, ὑπέρ τῶν συνδρομητῶν τῶν ἐν Κοζάνη σχολείων*, σ. 55.

4. Το κείμενο του καταστατικού, βλ. στον *Νέο Ἑλληνομνήμονα*, 14 (1917) 382-388.

5. Το ανωτέρω έγγραφο, το οποίο μας παραχώρησε ο εκδότης του *Θεσσαλικού Ἡμερολογίου*, προέρχεται από το αρχείο της Φιλαρχαίου Εταιρείας του Αλμυρού «Ὅθρυς».

6. Ο Ιερόθεος Α', πατριάρχης Αλεξανδρείας (1825-1845) καταγόταν από τον Κλεινοβό, σημερινό Κλεινό, της Καλαμπάκας. Υπήρξε επίσκοπος Ζητουνίου και Αλμυρού (1792-1811), μητροπολίτης Παροναξίας (1811-1820) και Νικαίας (Απρίλιος 1821-Οκτώβριος 1825). Στις 29.10.1825 αναδείχθηκε πατριάρχης Αλεξανδρείας. Βλ. Βασίλειος Γ. Ατέσης, *Επισκοπικοί κατάλογοι της Εκκλησίας της Ελλάδος απ' αρχής μέχρι σήμερα*, εν Αθήναις 1975, 274 (Ζητουνίου και Αλμυρού), 219 (Παροναξίας). Βασίλειος Θ. Σταυρίδης, *Επισκοπική ιστορία του Οικουμενικού Πατριαρχείου*, Θεσσαλονίκη 1996, 135.

δρείας, στις 5 Ιουνίου του 1829, ότι δηλαδή η ομολογία των 4.000 γροσίων μπορεί να είναι στο όνομα του τότε επιτρόπου του Γεωργίου Βλασιώτη, αλλά το αναφερόμενο χρηματικό ποσό ανήκει στον ίδιο, ότι μέχρι το έτος 1804 πληρώθηκαν οι οφειλόμενοι τόκοι, μένουν, ωστόσο, απλήρωτοι οι τόκοι για το υπόλοιπο χρονικό διάστημα.

Πότε, όμως, συνομολογήθηκε η ανωτέρω ομολογία; Καταρχήν, από το περιεχόμενό της προκύπτει ότι ασφαλώς είναι προγενέστερη του 1804, αφού μέχρι τότε καταβλήθηκαν οι οφειλόμενοι τόκοι. Το γεγονός, όμως, ότι αυτή εκδόθηκε στο όνομα του «τότε επιτρόπου Γεωργίου Βλασιώτη», όπως βεβαιώνει ο ιεράρχης Ιερόθεος, τούτο δείχνει, κατά την γνώμη μας, ότι ο ίδιος κατείχε το αξίωμα του επισκόπου. Από την μελέτη των υπαρχόντων στοιχείων, φαίνεται ότι ο Ιερόθεος εκλέχθηκε Ζητουνίου (Λαμίας) και Αλμυρού τον Δεκέμβριο του 1792.⁷ Άλλωστε ο ίδιος, ως επίσκοπος πλέον, κατά το χρονικό διάστημα 1792-1811 θα είχε, ενδεχομένως, την οικονομική ευχέρεια να συνάψει ένα δάνειο⁸ με τους καταξιωμένους, εκείνη την εποχή, εμπόρους, τους αδελφούς Μιχαήλ, που δραστηριοποιούνταν και στη Συντροφία των Αμπελακίων. Σύμφωνα με το καταστατικό της ανωτέρω Συντροφίας, ο Νικόλαος Μιχαήλ ήταν ένας από τους επιστάτες και προεστώτες της Συντροφίας «εις τά ἔξω μέρη» (στο εξωτερικό),⁹ γνώριζε δε καλώς τη γερμανική γλώσσα, αφού επί μία 15ετία ἔζησε, ως ἔμπορος, στη Λειψία.¹⁰ Ο Παναγιώτης Μιχαήλ, πάλι, με τον ἕτερο αδελφό του Γεώργιο εμφανίζονται το 1784 να ζουν στη Λειψία.¹¹ Ένας ακόμη αδελφός τους, ο Ελευθέριος, βρισκόταν και αυτός στο εξωτερικό, στην Αυστρία, όπως προκύπτει από μία επιστολή του έτους 1779, την οποία απέστειλε ο Διονύσιος προς τον Λιτζάς και Αγράφων Διονύσιο.¹² Αδελφή, εξάλλου, των ανωτέρω ήταν η μητέρα των Γοβδελάδων, Μιχαήλ και Δημητρίου του Παναγιώτη.¹³

Γιατί άραγε οι αδελφοί Νικόλαος και Παναγιώτης Μιχαήλ συνήψαν την ομολογία των 4.000 γροσίων; Προφανώς για τις ανάγκες της εμπορικής εταιρείας, την οποία, πριν από τον θάνατό του (1793), είχε φροντίσει να δημιουργήσει ο Πλαταμώνος

7. Κατά τον Βασίλειο Ατέση (ό. π., σ. 274) εκλέχθηκε το 1798. Όμως, ο τυρναβίτης δάσκαλος και ιερέας Ιωάννης Πέζαρος, σε μία επιστολή του, με χρονολογία 30.12.1792, κάνει λόγο «διά τόν προβιβασμόν τοῦ κύρ Ἱεροθέου εἰς τόν ἀγιώτατον θρόνον Ζητουνίου». Βλ. Ιωάννης Οικονόμος Λαρισαίος, *Επιστολαί Διαφόρων*, μεταγραφή Γιάννης Αντωνιάδης, φιλολογική παρουσίαση Μ. Μ. Παπαϊωάννου, Αθήνα 1964, 518-519.

8. Το ότι ο Ιερόθεος είχε οικονομική ευχέρεια προκύπτει και από το γεγονός ότι είχε δανείσει στους Αλμυριώτες, το 1802, ένα ποσό, μεγαλύτερο από 2.042 γρόσια, για την ανέγερση του ναού του Αγ. Νικολάου. Βλ. Αθ. Ι. Σπυριδάκης, «Συμβολαί εις την ιστορίαν της εμπορίας και της παιδείας κατά τον ΙΗ' αιώνα και ἐξῆς», *ΔΑΦΝ Ὀθρυος*, 4 (Αθήνησιν 1901) 31.

9. *Νέος Ἑλληνομνήμων*, 14 (1917) 384.

10. J. J. Björnsthål (μετ. Μεσεβρινός), *Το οδοιπορικό της Θεσσαλίας 1779*, Θεσσαλονίκη 1979, 122, 125-127, 130, 138.

11. Αντώνιος Σιγάλας, *Από την πνευματικήν ζωήν των Ἑλληνικῶν Κοινοτήτων της Μακεδονίας. Α'. Αρχεία και Βιβλιοθήκαι Δυτικής Μακεδονίας*, Θεσσαλονίκη 1939, 30.

12. Ιωάννης Οικονόμος Λαρισαίος, ό. π., σ. 204.

13. Μανουήλ Ι. Γεδεών, «Διονύσιος Πλαταμώνος», *Ἐκκλησιαστική Ἀλήθεια*, 5 (1884-1885) 11.

Διονύσιος στη Ραψάνη. Οι δύο αδελφοί, αλλά και τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας Μιχαήλ, υπήρξαν δραστήριοι έμποροι και, όπως είδαμε, συμμετείχαν και στη Συντροφία των Αμπελακίων. Φαίνεται, όμως, ότι μετά τον θάνατο του Διονυσίου αυτοί δραστηριοποιούνται, εμπορικά, και στη Συντροφία της Ραψάνης, που είναι και ο τόπος της καταγωγής του. Είναι, ακριβώς, η περίοδος που ο Ιερόθεος, γνωστός, ενδεχομένως, με την οικογένεια Μιχαήλ, μέσω του επισκόπου Διονυσίου, ενθρονίζεται ως επίσκοπος Ζητουνίου και Αλμυρού (1792), όπως προαναφέραμε.

Δεν γνωρίζουμε, βέβαια, την τύχη της ανωτέρω συντροφίας και την πορεία της κατά τον 19ο αιώνα, αφού δεν αναφέρεται στις γνωστές γραπτές μαρτυρίες. Ενδεχομένως, καθώς είχε οικογενειακό χαρακτήρα, να διαλύθηκε μετά τον θάνατο των άλλων μελών της οικογένειας Μιχαήλ. Η Ραψάνη πάντως, καθόλη την διάρκεια του 19ου αιώνα, θα συνεχίσει την οικονομική της ανάπτυξη.

Η ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΟΜΟΛΟΓΙΑΣ (5.6.1829)

+ διά τοῦ παρόντος δηλοποιῆ ἡ μετριότης ἡμῶν, ὅτι τῶν 4.000 γρ(όσι)α ἦτοι / τεσσάρων χιλιάδων τήν ὁμολογίαν, τῶν νικολάου καί παναγιώτου / μιχαήλ καί συντροφίας ραψανιωτῶν, γεγραμμένη ὑπάρχει μὲν ἐπ' / ὀνόματι κύρ Γεωργίου: Βλασιώτη, τά δέ γρ(όσι)α ἅπαντα εἶναι ἐ/δικά μας, ἔχοντες αὐτόν ἐπί τούτων ἐπίτροπον τότε, ὅθεν / καί ἔστω τό παρόν εἰς ἔνδειξιν. ἕως τούς χιλίους ὀκτακο/σίους τέσσαρας, καθώς ἡ τάτα (;) φαίνετ(αι). ἐδόθη τό αὐτῶν διά/φορον, τῶν λοιπῶν χρεωστοῦντ(αι):-, αωκθ,^ω, ἰουνίου, ε^η: / ἐν αἰγύπτῳ

ὁ Ἀλεξανδρείας Ἱερόθεος βεβαιοῖ:

αωκθ^ω Ἰουνίου ε' ἐν Αἰγύπτῳ

Ἀπόδειξις, ὅτι ἡ ὁμολογία τῶν Ῥαψανιωτῶν εἶναι μὲν ἐπ' ὀνόματι τοῦ Γεωρ. Βλασιώτη ἐπιτρόπου τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Ἱεροθέου.

ἐν Ἀλμυρῷ τῇ 11 Δεκεμβρίου 1900

Ἀθ. Ἰ. Σπυριδάκης

ΠΗΓΗ: Αρχεῖο της Φιλαρχαίου Εταιρείας «Ὅθρυσ» του Αλμυρού, αρ. 103.